

Kazimierz PERECHUDA*

MISTRZOWIE WIEDZY ZAWODOWEJ W PRZESTRZENIACH KREATYWNYCH

DOI: 10.21008/j.0239-9415.2016.071.04

W artykule przedstawiono konfrontację klasycznych i nowoczesnych paradygmatów nauczania, nowe wymogi przemysłów kreatywnych w stosunku do pracowników wykonawczych, determinanty nowoczesnego nauczania zawodowego, nowe dychotomie w e-nauczaniu, orientację procesową w nauczaniu zawodów, ideologię kapłanów wiedzy.

Słowa kluczowe: wiedza zawodowa, kreatywność, e-nauczanie

1. WPROWADZENIE

Kształcenie zawodowe uległo niebezpiecznemu, sektorowo-specjalistycznemu zawężeniu. Jest oparte na przestarzałych paradygmatach, sformułowanych dla tradycyjnych gałęzi przemysłu, które nie zdają już egzaminu w świecie przemysłu kreatywnego.

W artykule przedstawiono nowe paradygmaty, koncepcje, założenia, modele, optyki, podejścia i zasady holistycznego nauczania zawodowego, mającego wymiar procesowy oraz zorientowanego na dostarczenie wartości dodanych i rozwiązywanie problemów organizacji gospodarczych zlokalizowanych lub lokalizujących się na wektorze przemysłu kreatywnego.

2. PROBLEM DUALNOŚCI

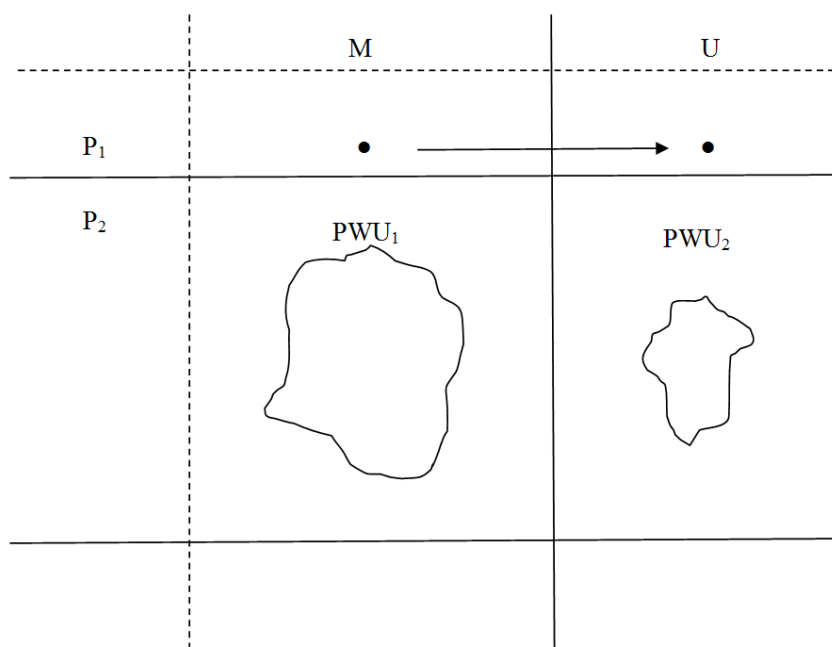
Klasyczne teorie nauczania są oparte na podstawowym **paradygmacie** dualności: nauczyciel (mistrz, guru) – uczeń (student), który jest uzupełniony **paradygmatem**

* Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Katedra Zarządzania Wiedzą.

nierównowagowym: nadwyżki wiedzy i umiejętności mistrza nad bieżącymi kompetencjami ucznia (rys. 1).

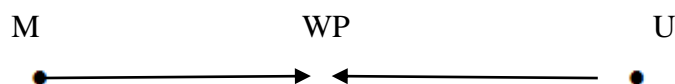
Powyższe paradygmaty niestety nie sprawdzają się we współczesnych digitalnych procesach nauczania, co wynika z następujących przesłanek:

- wiedzę można pobrać z różnych źródeł; mistrzem jest przestrzeń wirtualna (np. Wikipedia),
- mistrz (digitalny) jest anonimowy,
- wiedza i umiejętności ucznia są permanentnie konfigurowane przez środowisko pozaszkolne (rówieśnicy, media, rodzice, cyberprzestrzeń),
- orientacja uczniów na doraźne, zawodowe korzyści, co oznacza, że treści praktycznego nauczania zawodu zmieniają się szybciej niż wiedza teoretyczna.

Rys. 1. Klasyczne paradygmaty teorii nauczania; M – mistrz, U – uczeń, P₁ – paradygmat dualny, P₂ – paradygmat nierównowagowy; nadwyżki WU₁ na WU₂; PWU₁ – pole wiedzy i umiejętności mistrza, PWU₂ – pole wiedzy i umiejętności ucznia

W klasycznym, filozoficznym podejściu (np. relacja: Sokrates–Platon) dualność była stopniowo przewyżczana poprzez „zbliżanie” się mistrza i ucznia (zapoznajawanie systemów wartości obu stron) oraz wyrównywanie poziomów ich wiedzy (rys. 2).

Rys. 2. Zbliżeniowa perspektywa nauczania; M – mistrz, U – uczeń, WP – wyrównanie potencjałów nauczania

Wyrównanie potencjałów wiedzy oraz umiejętności mistrza i ucznia (rys. 2 – WP) oznaczało koniec ich współpracy: uczeń musiał opuścić mistrza i najczęściej szukał innego, o większych kompetencjach, czy też, dokładniej rzecz ujmując, o innej, bardziej adekwatnej perspektywie nauczania. Czasami zakładał własną szkołę i sam stawał się mistrzem.

3. PROBLEM ODDALAJĄCYCH SIĘ ŚWIATÓW

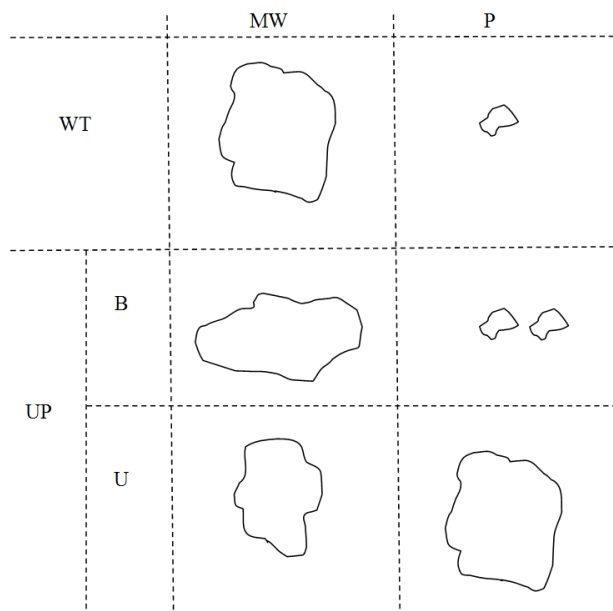
Tempo ilościowego przyrostu wiedzy znacznie przewyższa możliwości jej adekwatnego, jakościowego przyswajania, co wynika z narastania następujących problemów cząstkowych:

- szybkość dostępu do wiedzy zimnej¹ obniża jej jakość (to, co można łatwo uzyskać, nie stanowi większej wartości),
- encyklopedie wirtualne redukują niecierpliwość twórczą,
- powiększają się pola niewiedzy ogółu, tj. niespecjalistów (baumanowskie nieżyźne pastwiska prekariatu),
- wiedza zimna w cyberprzestrzeni staje się świetnym narzędziem socjotechniki (sterowanie tłumami społeczeństw postmodernistycznych),
- ilość wypiera treść,
- „uczę się tego, co jest mi potrzebne” (filozofia i zaawansowane teorie są nieprzydatne dla klientów supermarketów (rys. 3).

Z rysunku 3 można wysnuć następujące wnioski:

- wiedza teoretyczna generuje w dłuższej perspektywie większą wartość dodaną dla mistrzów wiedzy (specjaliści w kreatywnych typach przemysłu),
- prekariat (niewyedukowane społeczeństwo supermarketowe, żyjące „na kredyt” – model rodziny z serialu „Kiepscy”) jest bardzo sprawny w wyszukiwaniu i konsumpcji produktów i usług o niskiej jakości (umiejętności praktyczno-użytecznościowe),
- umiejętności praktyczno-badawcze dominują u mistrzów wiedzy, co wynika przede wszystkim z nadwyżek wiedzy teoretycznej (świetne uczelnie, unikalne kwalifikacje, holistyczne równoważenie nauk humanistycznych, społecznych, technicznych i przyrodniczych).

¹ Dane, informacje, wiedza oczywista, niewymagająca głębszej interpretacji.

Rys. 3. Rola wiedzy i umiejętności; MW – mistrzowie wiedzy, P – prekariat, UP(B) – umiejętności praktyczne (badawcze), UP(U) – umiejętności praktyczne (użyteczne w życiu codziennym)

Współcześnie powiększa się luka w zakresie wiedzy i umiejętności między mistrzami wiedzy a prekariatem. W poszerzaniu tej luki znaczący udział mają multimedia, a zwłaszcza cechujące się niskim poziomem programy telewizyjne (polskie stacje telewizyjne stanowią w tym względzie światową czołówkę).

4. IDEOLOGIA KAPŁANÓW WIEDZY

Koryfeusze ideologii zrównoważonego rozwoju nie uwzględniają w swojej doktrynie słynnego biblijnego nakazu: „Nie rzucaj pereł przed wieprze”. Coroczna „Noc muzeów” przyciąga rzeczywiście rzesze prekariatu; niestety w następnych i kolejnych dniach muzea sztuki, literatury, archeologii, nauki i techniki tylko przez koneserów (mistrzów wiedzy).

Digitalne udostępnianie za darmo zbiorów słynnych muzeów świata nadal przyciąga mistrzów wiedzy (koneserów i znawców sztuki), których liczba cechuje się jednak wielką asymetrią w porównaniu z liczbą klientów mega- i supermarketów (prekariat).

Pomimo autystycznych programów i nakładów kapitałowych Unii Europejskiej (np. Europejska Stolica Kultury we Wrocławiu) holistyczny poziom wiedzy przeciętnego zjadacza chleba wcale nie wzrasta, lecz wręcz maleje.

Proporcje między stopniem korzystania z dóbr wysokiej kultury przez mistrzów wiedzy i przez prekariat zawsze były takie same, począwszy od starożytności, aż do czasów współczesnych.

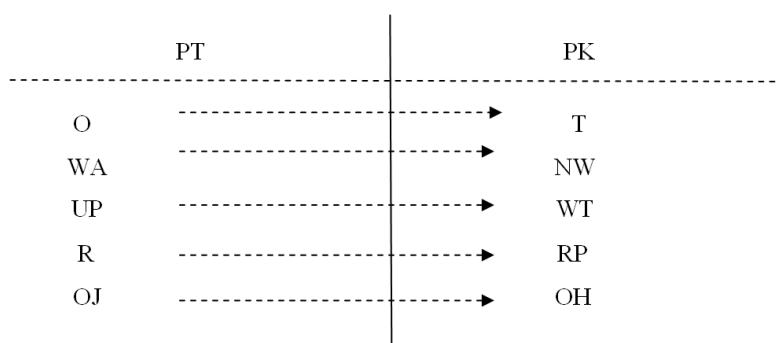
Digitalizacja sprzyja masowemu, lecz przede wszystkim ilościowemu i praktyczno-użytkowemu nauczaniu. Jest to oczywiste, szczególnie w sektorach zaawansowanych technologii, jak również w naukach technicznych, przyrodniczych i ekonomicznych.

W przypadku nauk humanistycznych i społecznych idea osobistego kontaktu i współwzrostu w układzie: mistrz–uczeń, jest nadal niemożliwa do urzeczywistnienia.

5. DETERMINANTY TREŚCI NAUCZANIA ZAWODOWEGO

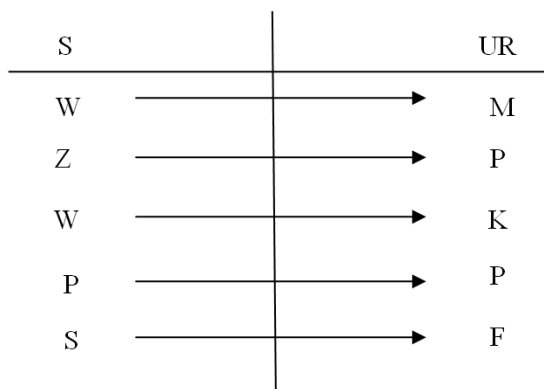
Nauczanie zawodowe ma wymiar praktyczno-narzędziowy – taki jest jego podstawowy paradygmat. Jednakże tradycyjna nauka zawodu nie jest już zbyt przydatna w przestrzeni kreatywnych typów przemysłu, gdzie pracownik:

- powinien być twórczy, a nie odtwórczy,
- powinien posiadać nadwyżki wiedzy i umiejętności, nie zawsze przydatne do natychmiastowego wykorzystania na stanowisku pracy,
- powinien zachować równowagę między wiedzą teoretyczną a umiejętnościami praktycznymi (rys. 4).

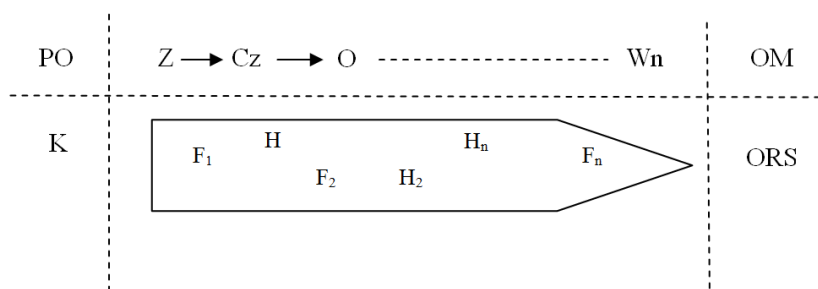

Rys. 4. Wyzwania w przemyśle kreatywnym; PT – przemysły tradycyjne, PK – przemysły kreatywne, O – odtwarzanie, T – twórczość, N – nadwyżki wiedzy, WA – wiedza adekwatna na stanowisku pracy, UP – umiejętności praktyczne, WT – wiedza teoretyczna, R – realizacja zadań, RP – rozwiązywanie problemów, OJ – orientacja jednostkowa (stanowisko pracy), OH – orientacja holistyczna (dział, wydział, sekcja, pion, firma)

W kreatywnych typach przemysłów nie ma miejsca na klasyczny podział na pracowników myślących i wykonujących. W sensie holistycznym każdy musi być twórczy nie tylko na swoim stanowisku pracy, lecz również w układach relacyjno-sieciowych (świadomość współprzyczyniania się do kreowania wartości dodanej dla przedsiębiorstwa, środowiska, kraju, ludzkości) (rys. 5). Stąd też w nauczaniu zawodowym istnieje potrzeba odchodzenia od klasycznego, statycznego przyuczania ucznia do solidnego wykonywania swoich zakresów czynności, na rzecz wpajania umiejętności rozciągania swojego łańcucha wartości (procesy techniczno-produkcyjne na danym stanowisku pracy) do przestrzeni innych komórek organizacyjnych (innych stanowisk, sekcji, działów, wydziałów, pionów, filii itp.) (rys. 6).

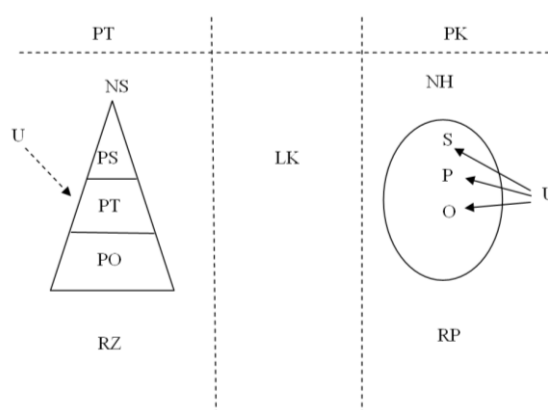
Rys. 5. Od indywiduum do całości; SP – stanowisko pracy, URS – układy relacyjno-sieciowe, W – wykonywanie, M – myślenie, PZ – podejścia zespołowe, S – stanowisko pracy to „ja”, ZZ – zakresy zadań, P – procesy, WZ – wykonanie zadania, KWD – kreowanie wartości dodanej, PI – podejścia indywidualne, F – firma to „ja”

Rys. 6. Reorientacja fraktalno-holoniczna; Z – zadania, Cz – czynności, Op – operacje, Wn – wyniki, PO – praca odtwórcza, OM – optyka monadyczna (jednostkowa, indywidualna, egoistyczna), K – kreowanie, ORV – optyka relacyjno-sieciowa, F – fraktale wykonawcze (podprocesy), H – holony potencjalnościowe (gotowość do włączenia się do innych podprocesów)

Zachodzi więc potrzeba przesunięcia akcentów nauczania z efektywnego wykonywania na kreatywne współprzyczynianie się, co oznacza m.in.:

- holistyczny transfer wiedzy, nauczanie umiejętności nie tyle wykonywania określonych operacji, ile rozwiązywania problemów,
- usieciowienie modułów treści nauczania badających jaki uczeń ma potencjał (teoretyczny i praktyczny) rozwiązywania problemów na operacyjnym, taktycznym, a nawet strategicznym (rys. 7).

Rys. 7. Luka kreatywności; U – uczeń, NSS – nauczanie statyczno-sektorowe, NH – nauczanie holistyczne, RZ – realizacja zadań, RP – rozwiązywanie problemów, S – strategia, P – procesy, O – operacje, LK – luka kreatywności, PT – przemysły tradycyjne, PK – przemysły kreatywne

6. PODSUMOWANIE – MISTRZOWIE WIEDZY ZAWODOWEJ

1. Na poziomie nauczania zawodowego zachodzi potrzeba kształcenia mistrzów wiedzy (technicznej, technologicznej, handlowej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej).
2. Odpersonalizowanie w nauczaniu cyfrowym relacji mistrz–uczeń prowadzi do dychotomii: uczeń–komputer, uczeń–cyberprzestrzeń (chmura obliczeniowa).
3. Na poziomie nauczania zawodowego zachodzi potrzeba:
 - większego akcentowania wiedzy teoretycznej,
 - unikania izomorfizmu typu: „uczeń powinien się uczyć” (nabyć umiejętności), które będą właścicielowi firmy potrzebne na stanowisku pracy („nic ponadto”),
 - przekazania nadwyżek wiedzy i umiejętności (będą przydatne w przemyśle przyszłości).
4. Przemysł kreatywny stanowi nowe wyzwania dla szkolnictwa zawodowego.

5. W procesie nauczania zawodowego akcenty powinny być przeniesione na:
 - holizm (oderwanie się od jednostkowej, stanowiskowej orientacji zawodowej,
 - procesowość – nauczanie map procesów produkcyjnych, technologicznych, serwisowych i in.),
 - wartość dodaną – w jakim stopniu współprzyczyniam się do „dobra” innych stanowisk, wydziałów, organizacji, środowiska, kraju itp.,
 - rozwiązywanie problemów w firmie,
 - myślenie.
6. Świadomość przedsiębiorców wymaga totalnej reorientacji – od podejścia „płacę za wykonaną robotę” do „wynagradzam za potencjał pracownika i jego gotowość do rozwiązywania problemów mojej (naszej) firmy.
7. Powiększająca się luka kreatywności (rys. 7) świadczy o rosnącym dystansie między zachodnimi kreatywnymi typami przemysłu (elektronika, biotechnologia i in.) i polskimi, wykonawczymi, odtwórczymi tradycyjnymi gałęziami przemysłu (przemysł ciężki, wydobywczy itp.).

LITERATURA

1. Perechuda, K., Hołodnik, D. (2016). Modele biznesu regionalnego. Kontrapunktowanie przemysłów: tradycyjnych i kreatywnych. In: *Barometr regionalny. Analizy i prognozy*, 14/1, Zamość: Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, 15-22.
2. Perechuda, K., Hołodnik, D., Odsieciowianie (2016). In: *Sieci międzyorganizacyjne, procesy i projekty w erze paradoksów*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 421. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 159-174.
3. Perechuda, K. (2016). Potencjalność organizacji. In: Osbert-Pociecha, G., Nowosielski, S., (red.), *Meandry teorii i praktyki zarządzania*. Księga jubileuszowa z okazji 45-lecia pracy naukowo-dydaktycznej Profesora Jana Lichtarskiego. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 205-213.
4. Perechuda, K., Cieśliński, W.B. (2016). „Obrazy” ontologii teorii kwantów – model zarządzania granicami przestrzeni organizacyjnej z zastosowaniem zaawansowanych technologii informatycznych (ICT i augmented reality). In: Czubasiewicz, H., Grajewski, P., Waśniewski, J. (red.), *Perspektywy spojrzenia na czynniki sukcesu organizacji XXI wieku*. Sopot: Wydział Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, 477-486.
5. Schreyögg, G., Eberl, M. (2015). *Organisationale Kompetenzen*. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer.
6. Jabłoński, M. (2009). *Kompetencje pracownicze w organizacji uczącej się*. Warszawa: C.H. Beck.
7. Olejniczak, K. (red.) (2012). *Organizacje uczące się*. Warszawa: Scholar.
8. Zgrzywak-Ziemek, A., Kamiński, R. (2009). *Rozwój zdolności uczenia się przedsiębiorstwa*. Warszawa: Difin.

PROFESSIONAL KNOWLEDGE MASTERS IN CREATIVE INDUSTRIES

In the paper the following issues are presented: classic and modern teaching paradigms, new expectations of creative industries toward the operational staff, determinants of modern professional education, new dichotomies in e-learning, the process approach in practical, professional learning, the ideology of “knowledge gurus”.

Keywords: professional knowledge, creativity, e-learning

